

ELS CAMINS DEL PAPER

5 ITINERARIS PEL PAISATGE PAPERER
WWW.CAMINSDELPAPER.CAT

MUSEU MOLÍ PAPERER DE CAPELLADES
MUSEU DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

MUSEU MOLÍ PAPERER DE CAPELLADES
MUSEU DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

MUSEU MOLÍ PAPERER DE CAPELLADES
C. PAU CASALS 10
08786 CAPELLADES (BARCELONA)
TEL. 93 801 28 50

Ajuntament de Capellades

Diputació Barcelona

anoià turisme

© EDICIÓ TEXTOS
Museu Molí Paperer de Capellades

© FOTOGRAFIES
Anna Costa, Roger Velázquez, Josep Mas i
Museu Molí Paperer de Capellades

© DISSENY GRÀFIC I MAQUETACIÓ
www.institi.net

© MAPA I RUTES
Traçat de rutes a Wikiloc a càrrec
de Jordi Bernadet · AEMKP
Instamaps

ELEMENTS PROPIS DEL PAISATGE PAPERER QUE PODREU TROBAR AL LLARG DELS ITINERARIS:

SAFAREIG

Algunes cases utilitzaven el rec com a safareig. Els molins paperers solien tenir safareig per rentar els draps i les baletes que s'empraven per fer el paper.

REC

Canal per on es conduïxen les aigües per regar o per donar aigua a les fàbriques. A Capellades hi ha l'anomenat Rec del Coronaire o Rec Major; a la Pobla de Claramunt, el Rec de les Figueres; i a Carme, el Rec de Carme, que s'origina a la resclosa d'Orpí.

BAGANT O COMPORTA

Post de fusta o de ferro col·locada verticalment en una sèquia o canal per aturar o regular el pas de l'aigua.

RODA D'AIGUA

Roda amb calaixos que, en rebre l'aigua que salta d'un canal o rec, fa rodar l'arbre que li fa d'eix i dona moviment al molí.

MIRADOR

Local, generalment a les plantes superiors dels molins paperers, on s'estén el paper per assecat-lo. Els miradors eren espais diafans plens de cordes per estendre-hi el paper, i amb ventanes als quatre vents.

VENTANA

Finestra del mirador. Ventana ve de vent. Els batents d'aquestes finestres porten un dispositiu que permet deixar-les més o menys obertes perquè hi hagi més o menys corrent d'aire.

CONSELLS BÀSICS PER A CAMINANTS

1. Respecteu la propietat privada. No passeu per sobre dels camps de conreu.
2. Respecteu el patrimoni cultural i històric. Cal preservar-lo per a les generacions futures.
3. Si trobeu portes o filats deixeu-los tal com estaven (oberts o tancats).
4. Abans de sortir, informeu-vos de les condicions meteorològiques i de la possible evolució del temps. Renuncieu a l'activitat si les previsions no són bones.
5. Els canvis meteorològics poden ser molt sobtats. Porteu roba d'abric i impermeable.
6. Planifiqueu l'activitat i la seva durada, consulteu les guies i el mapa del recorregut.
7. Porteu l'equip i el calçat adient per caminar per la muntanya. Porteu farmaciola.
8. Aneu sempre acompanyats o, en tot cas, comuniqueu a algú l'activitat prevista.

TROBAREU MÉS RUTES I LLOCS PER VISITAR A LA COMARCA A WWW.ANOIATURISME.CAT

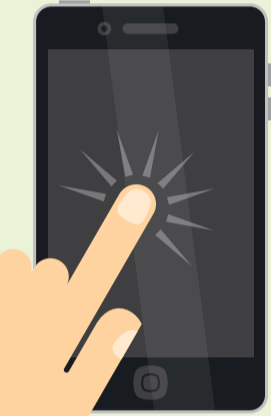
WWW.CAMINSDELPAPER.CAT

TOTS ELS ITINERARIS DELS CAMINS DE PAPER TENEN COM A PUNT DE PARTIDA L'EXTERIOR DEL MUSEU MOLÍ PAPERER DE CAPELLADES
WWW.MMP-CAPELLADES.NET

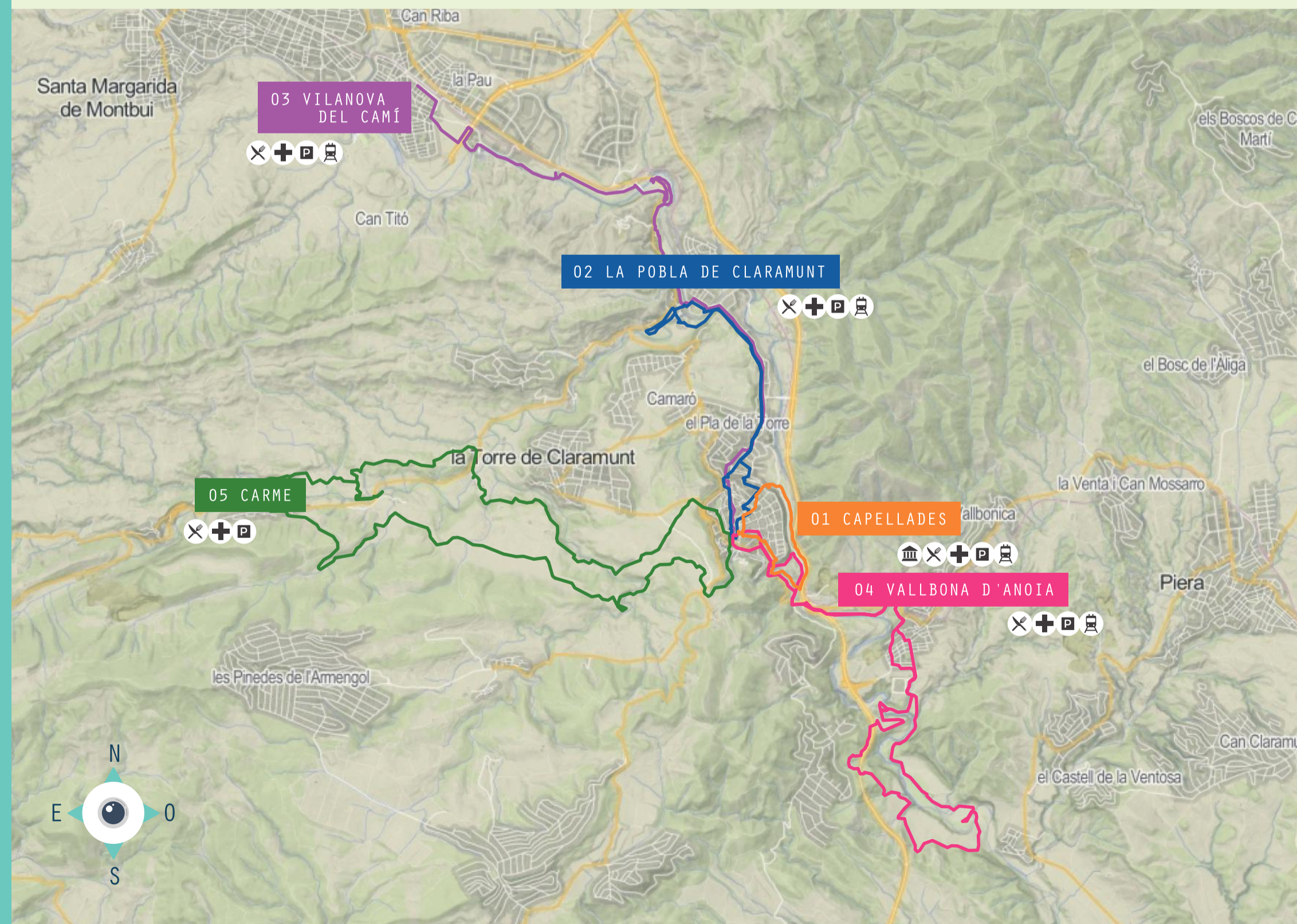

ETIQUETA LES IMATGES DEL TEU ITINERARI AMB EL HASHTAG #CAMINSDELPAPER

@caminsdelpaper
@caminsdelpaper
@caminsdelpaper

ESCANEAJA EL CODI QR I SEGUEIX L'ITINERARI A TRAVÉS DEL TEU DISPOSITIU MÒBIL A L'APP WIKILOCO O INTRODUEIX L'ID DE WIKILOCO AL WEB

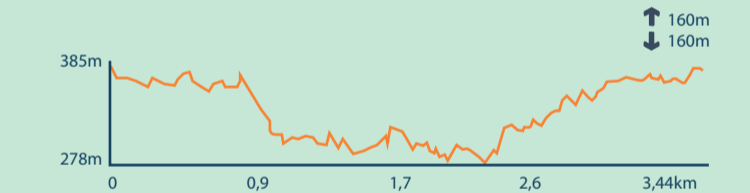

ITINERARIS CAMINS DEL PAPER

01 ITINERARI CAPELLADES

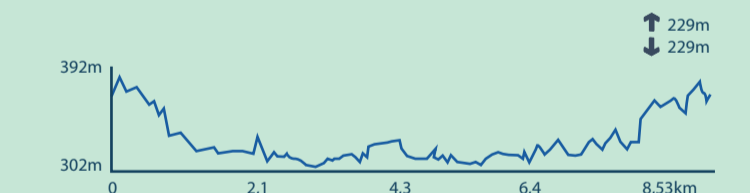
DIFICULTAT: FÀCIL
ANADA I TORNADA
DISTÀNCIA: 3,44 KM
DURADA: 45'
ID WIKILOCO: 14679465

02 ITINERARI CAPELLADES - LA RATA - LA POBLA DE CLARAMUNT

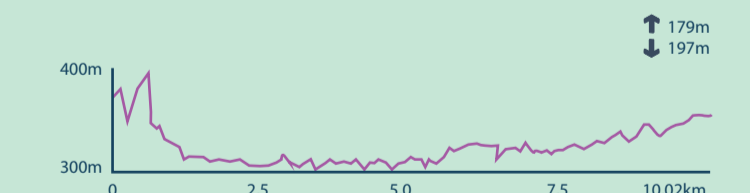
DIFICULTAT: MODERADA
ANADA I TORNADA
DISTÀNCIA: 8'53 KM
DURADA: 1H 49'
ID WIKILOCO: 14907160

03 ITINERARI LA RATA - LA POBLA DE CLARAMUNT - VILANOVA DEL CAMÍ

DIFICULTAT: MODERADA
ANADA
DISTÀNCIA: 10,02 KM
DURADA: 2H 13'
ID WIKILOCO: 15034788

04 ITINERARI CAPELLADES - CA LA FOU-BEDORC

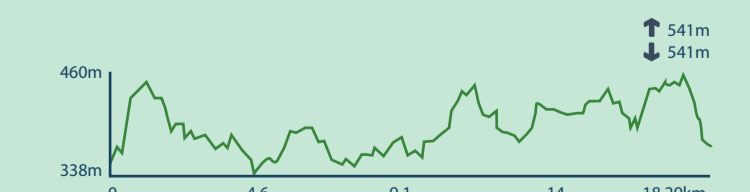
DIFICULTAT: MODERADA
ANADA I TORNADA
DISTÀNCIA: 16,41 KM
DURADA: 3H 27'
ID WIKILOCO: 15134327

05 ITINERARI CAPELLADES - LA TORRE DE CLARAMUNT - RIERA DE CARME

DIFICULTAT: MODERADA
ANADA I TORNADA
DISTÀNCIA: 18,29 KM
DURADA: 4H 26'
ID WIKILOCO: 15341057

ELS CAMINS DEL PAPER

5 ITINERARIS PEL PAISATGE PAPERER
WWW.CAMINSDELPAPER.CAT

INTRODUCCIÓ

Entre els segles XVIII i XIX, Capellades i el seu entorn van constituir un dels centres paperers més importants de l'Estat espanyol, especialitzat en paper de barba de primera qualitat i paper de fumar. Fabricants com els Romaní, Soteras, Guarro, Serra o Romeu, entre d'altres, abastien gran part del mercat espanyol, d'Amèrica del sud i Filipines.

En tota la conca fluvial de l'Anoia s'han documentat més de 40 molins paperers. El paper ha estat fins als nostres dies un dels principals motors de l'economia d'aquest indret. Famílies senceres treballaren en molins paperers; ja fos esquinçant draps, formant el full, preparant la cola, estenent els fulls o bé empaquetant les raimes. Són moltes les generacions que dia a dia han fet un bon paper.

Us proposem recórrer els indrets paperers. Un paisatge industrial format pel riu Anoia, les rieres, els recs, les rescloses i els molins paperers. A través de 5 itineraris que parteixen de Capellades us convidem a descobrir els Camins del Paper.

TREBALLADORS DE LA FÀBRICA DE CAL SEPARA LLEVANT PAPER

PERSONAL DE FÀBRICA ESCARRÀ, FEBRER 1922.

DESCOBREIX L'ARRÓS PAPERER

De vegades la història oral ens regala perles gastronòmiques, la de l'arròs paperer n'és una d'elles. Una història que l'any 2008, Montserrat Miquel -descendent de la família fundadora de l'empresa paperera Miquel y Costas & Miquel, va transmetre al Museu Molí Paperer de Capellades. L'arròs paperer és un guisat que s'elaborava a les velles fàbriques amb carn i arròs, condimentat amb el vi de la zona i els productes que donava la terra: ceba, tomàquet i l'imprescindible lorer que creixia als marges del riu. Un plat molt nutritiu que permetia aguantar dures jornades als primers paperers.

+ INFO:
www.arrospaperer.cat

01

ITINERARI CAPELLADES

L'itinerari de Capellades és el més urbà i el més curt. Tot i això és un dels itineraris on podem veure més elements del patrimoni paperer. Partirem de la Bassa i el Molí de la Vila (seu del Museu Molí Paperer de Capellades) per seguir el Rec del Coronaire fins al Mirador de la Miranda, des d'on podem veure els Molins de la Costa. El recorregut ens farà baixar cap a l'antic Camí Ral, on hi ha el nucli de la Font de la Reina. Ressegüirem el riu Anoia per sota del Capelló fins al Pas de l'Aigua des d'on tornarem a pujar a Capellades.

VISTA ANTIGA DEL MOLÍ DE LA VILA I LA BASSA

MUSEU MOLÍ PAPERER DE CAPELLADES

Situat a Capellades, el Museu-Molí Paperer està ubicat a l'antic molí paperer "Molí de la Vila", que conserva l'estructura pròpia dels molins paperers del segle XVIII. Al costat hi ha la Bassa, una surgència d'aigua natural i cristal·lina, que era utilitzada per 16 molins paperers d'aquesta vila.

A les sales d'exposició permanent del Museu es recull la història del paper des dels seus orígens fins als processos actuals de fabricació. Al soterrani del molí, on encara avui es continua elaborant paper fet a mà, el visitant pot conèixer detalladament tot el procés artesanal del paper, amb eines i maquinària originals.

Les col·leccions i la documentació que s'hi conserven fan d'aquest Museu un dels centres més importants d'abast internacional dedicats a l'estudi i la difusió del paper en tots els seus àmbits.

ABRIC ROMANÍ

Geològicament, l'Abric Romaní és una balma que s'obre dins el que es reconeix com a Cinglera del Capelló. Aquesta cinglera és un massís travertínic d'un km de llargada i d'uns 50 metres de potència mitjana format per l'acció d'aigües carbonatades que cossillzen colònies vegetals.

CINGLERA DEL CAPELLÓ

Al llarg d'aquest massís la caiguda d'aigua va formar també un conjunt considerable de balmes, cornises o capellons, sota els quals varen establir els seus hàbitats nombrosos grups humans prehistòrics. D'entre totes aquestes ocupacions, destaca per la seva gran importància el jaciment paleolític de l'Abric Romaní.

El jaciment arqueològic de l'Abric Romaní fou descobert el dia 9 d'agost de l'any 1909 per un industrial paperer capelladà, Amador Romaní i Guerra. Avui, és considerat un dels principals jaciments neandertals del món. Des de 1983, les excavacions han estat dirigides pel Dr. Eudald Carbonell. I han tret a la llum desenes d'objectes de fusta i més de dues-centes llars de foc que han permès documentar els sistemes de vida d'aquestes comunitats de caçadors-reialtats.

EXCAVACIONS ABRIC ROMANÍ

BARRET DE CAPELLÓ DE CAPELLADES

LA FONT DE LA REINA

El veïnat de la Font de la Reina constituïa un lloc estratègic de pas en el Camí Ral en el sector que unia la vila d'Igualada amb la de Piera, fet que explicaria l'existència de nombrosos hostals. A tocar del portal d'un d'aquests establiments adreçats als viatgers -Can Carol, datat entre els segles XVI-XVII hi ha una font neoclàssica esculpida en forma de bust femení, de la qual brollaven dos raigs d'aigua dels seus pits.

Es creu que fou esculpida en memòria de la reina Peronella d'Aragó, muller de Ramon Berenguer IV, que al 1151, traslladant-se a la ciutat comtal, va passar pel lloc, que ha conservat en el seu topònim el fet històric. La Font de la Reina es convertí en un enclavament de constant moviment de carros que transportaven paper cap a l'interior de la Península.

CARRER PRINCIPAL DE LA FONT DE LA REINA

PAS DE L'AIGUA

Aquest conjunt de molins paperers era format pel Molí Vell, Cal Manel i Cal Violant. L'aigua que movia les rodes provenia de la resclosa que hi ha sota el barret del Capelló. I se l'anaven passant de l'un a l'altre. A part, per a l'aigua de tina, per fabricar el paper, tots tres treien aigua de mina.

PANORÀMICA DELS MOLINS DE LA COSTA DE CAPELLADES

MOLÍ VELL, CAL MANEL I CAL VIOLANT A LA VORA DEL RIU ANOIA

02

03

ITINERARI CAPELLADES - LA RATA - LA POBLA DE CLARAMUNT

Aquest és, segurament, l'itinerari més industrial. Veurem com els antics molins paperers han donat pas a fàbriques modernes. Els edificis verticals, presidits per les finestres o ventanes dels pisos superiors on s'assecava el paper, han donat pas a immenses naus industrials que alberguen grans màquines. Partirem de Capellades i ressegüirem bona part dels Molins de la Costa per anar cap al barri de la Rata. Allà creuarem el riu Anoia per endinsar-nos al nucli de la Pobla de Claramunt on trobarem més molins paperers i altres vestigis històrics.

MOLINS DE LA COSTA

CAL FERRERES I ELS MOLINS DE LA COSTA

El de Cal Ferreres és un dels molins paperers que formaven part dels Molins de la Costa. Actualment, és un dels pocs que està restaurat. Va ser construït el 1755 i ampliat el 1794. Al seu costat hi trobem dos molins més: el de Cal Gats i el d'en Pau Vidal.

VISTA ACTUAL DEL MOLÍ DE CAL FERRERES

MOLÍ DE CA L'ALMIRALLÓ

Construït per Francesc Almirall el 1756 es troba a tocar del centre urbà de la Pobla de Claramunt. Segons sembla, mai va arribar a fabricar paper per un error en el salt d'aigua que impedia el correcte funcionament de la roda.

MOLÍ DE CA L'ALMIRALLÓ

CASTELL DE CLARAMUNT

Des de la Pobla de Claramunt podem apreciar l'imponent castell de Claramunt. La seva història, marcada pels conflictes bèl·lics, està plena de destruccions i reconstruccions, però, malgrat tot, ha conservat fins avui la seva estructura i un impressionant aspecte de fortalesa. Fundat a la segona meitat del segle X, formava part d'una densa xarxa de castells que marcaven la frontera entre el comtat de Barcelona i l'Al-Andalus, amb la funció de protegir i organitzar el territori.

CASTELL DE CLARAMUNT, LA POBLA DE CLARAMUNT FOTOGRAFIA DE JOSEP MAS

REC DE LES FIGUERES

Aquest rec es pot recórrer des de la part de sota del Molí de Ca l'Almiralló. L'aigua d'aquest canal era aprofitada primer per molins fariners, posteriorment per batans de drap i finalment per molins paperers.

ITINERARI LA RATA - LA POBLA DE CLARAMUNT - VILANOVA DEL CAMÍ

Aquest és un itinerari que podem fer d'anada i tornada o bé podem fer només d'anada, i tornar amb tren. En aquest trajecte partirem de Capellades i el Molins de la Costa, descobrirem el passat paperer de la Pobla de Claramunt i seguirem riu Anoia amunt per veure dos molins paperers que es troben a tocar de Vilanova del Camí.

MOLÍ DE LA BOIXERA

Situat al marge esquerra del riu Anoia, el molí de la Boixera va fabricar paper blanc i paper d'estrassa fins a final del segle XIX. Durant el segle XX va funcionar com a molí fariner i com a serradora de fusta.

PONT I MOLÍ DE LA BOIXERA

MOLÍ DE RIGAT

Mogut per l'aigua del riu Anoia, gaudia també de la provinent de la riera de Castellolí. Va produir paper blanc fins a finals del segle XIX. El 1923, Ròmul Gabarró va comprar el molí i els drets de l'aigua per subministrar aigua potable a Igualada i a Vilanova del Camí.

MOLÍ DE RIGAT

04

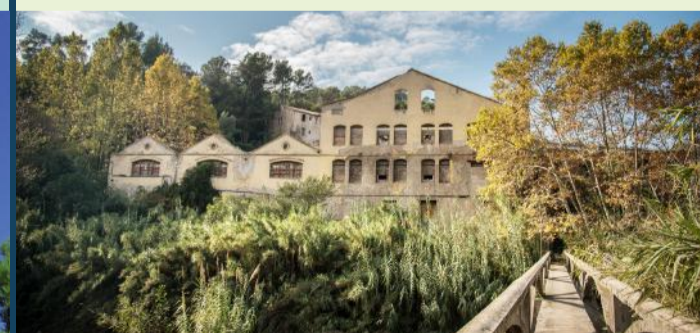
ITINERARI CAPELLADES - CA LA FOU - BEDORC

Aquest itinerari ens convida a seguir riu Anoia avall per endinsar-nos als termes boscosos de Valbona d'Anoia i Cabrera d'Anoia. Una zona on podem gaudir de la natura i descobrir dos molins paperers, un d'ells dins de la única colònia industrial de tota la conca de l'Anoia.

PAS DE L'AIGUA (CAPELLADES)

Aquest conjunt de molins paperers era format pel Molí Vell, Cal Manel i Cal Violant. L'aigua que movia les rodes provenia de la resclosa que hi ha sota el barret del Capelló. I se l'anaven passant de l'un a l'altre. A part, per a l'aigua de tina, per fabricar el paper, tots tres tenien aigua de mina.

CA LA FOU, ANTIGA COLÒNIA MARÇAL

CA LA FOU

Ubicada al marge dret del riu Anoia, Ca la Fou, també coneguda com a Colònia Marçal, va ser l'única colònia industrial de tota la conca de l'Anoia. Va ser fundada l'any 1902 dedicant-se a la filatura de cotó. Un incendi va destruir bona part dels edificis, però no va afectar a l'estructura del molí paperer del segle XVIII que encara es pot veure.

MOLÍ D'EN FERRER DEL COLL

MOLÍ D'EN FERRER DEL COLL

A les darreries del s. XVIII, Antoni Ferrer va construir aquest molí paperer. A mitjan segle XIX es va reconvertir en fàbrica de filats, i això va modificar-ne notablement l'estructura. Dins de la mateixa finca hi ha una pineda protegida, amb pins *Pinus halepensis*, catalogats com els més alts de la seva espècie.

05

ITINERARI CAPELLADES - LA TORRE DE CLARAMUNT - RIERA DE CARME

La riera de Carme és un dels afluents del riu Anoia. En el seu curs podem recórrer un entorn natural únic on, de tant en tant, anirem trobant molins paperers.

Per tal d'arribar a la riera de Carme passarem per la Torre de Claramunt. Una vila també paperera on, a més, hi ha un castell medieval molt ben conservat.

RIERA DE CARME

MOLÍ MAJOR

Al marge esquerre de la riera de Carme hi trobem el Molí Major. Va ser edificat per Francesc Claramunt l'any 1735, amb algunes construccions adossades amb posterioritat. La seva ubicació aïllada, entre camps de conreu i vegetació, era el tret comú de tots els molins durant aquella època, malgrat que en l'actualitat han anat quedant integrats dins d'espais més urbanitzats.

MOLÍ MAJOR DE CARME

MOLÍ DE CARME

El Molí de Carme es pot trobar dins del centre urbà d'aquesta població. Actiu des de 1713, durant tota la seva vida productiva va elaborar diferents tipus de paper: de barba, de fumar i d'estrassa parafinada.

CAL ROIO I CAL COSTAS

Ubicats al marge dret de la riera de Carme, sota la Torre de Claramunt, aquests dos molins paperers eren propietat originalment de la família Guarro. Durant la segona meitat del segle XVIII els va comprar la família Costas. Entre 1912 i 1930 van fabricar paper de fumar de la marca Miquel y Costas.

CAL ROIO I CAL COSTAS

BALÇ DE LES ROQUETES

La Cinglera del Balç de les Roquetes és un espai natural sobre la riera de Carme a la zona de Les Esplugues formada per raques i dipòsits travertínics del quaternari.